

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМ ОСВІТИ

DOI : 10.33274/2079-4835-2019-19-2-11-17

УДК [37.02:159.9]: [811.111:33-05]

Сіняговська І. Ю.,

канд. пед. наук,

доцент

Богун О. Р., студент

Донецький національний університет економіки

і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,

Кривий Ріг, Україна, e-mail: siniahovska@donnuet.edu.ua

e-mail: bohun@donnuet.edu.ua

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ З ВИКОРИСТАННЯМ НЕЙРОЛІНГВІСТИЧНОГО ПРОГРАМУВАННЯ

UDC [37.02:159.9]:[811.111:33-05]

Siniahovska I. Yu.,

PhD in Pedagogic Sciences,

Associate Professor

Bohun O. R., student

Donetsk National University of Economics and Trade

named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,

Kryvyi Rih, Ukraine, e-mail: siniahovska@donnuet.edu.ua

e-mail: bohun@donnuet.edu.ua

FORMATION OF LANGUAGE COMPETENCE

OF FUTURE ECONOMISTS IN THE ENGLISH LANGUAGE STUDYING USING NEUROLLING PROGRAMMING

Мета — проаналізувати принципи побудови глибинної структури патернів нейролінгвістичного програмування з метою їх використання у процесі навчання англійської мови для формування мовної компетентності майбутніх економістів.

Методи. Основні наукові результати були отримані з використанням комплексу загальнонаукових методів дослідження, а саме: систематизації й узагальнення, теоретичного узагальнення, аналізу й синтезу.

Результати. Розглянуто можливість упровадження технік нейролінгвістичного програмування у навчальний процес студентів з метою подолання резистентності студентів, пов'язаної з різноманітними психологічними, віковими та ментальними чинниками. На основі теоретико-методологічного обґрунтування проблеми використання технік нейролінгвістичного програмування в умовах особистісно-орієнтованого навчання розкрито сутнісно-змістовну характеристику і специфіку процесу навчання англійської мови з використанням психолінгвістичних формул.

Ключові слова: нейролінгвістичне програмування (НЛП), репрезентація, релевантність, мовна компетентність

Постановка проблеми. Сучасні суспільні процеси збільшують вимоги щодо навчання та вивчення іноземних мов, зумовлюють потреби засвоєння лексики, пов'язаної з різноманітними напрямками людської діяльності, а також надають комунікативним здібностям людини найголовнішу роль серед усіх аспектів іншомовної компетенції. Очевидним є факт, що різноманітність напрямів людської діяльності і кількість та особливості лексики, пов'язаної з ними, часто є непосильними для пересічного студента, через психологічні особливості, відмінність життєвого досвіду та форм світогляду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Подолання проблем різноманітності життєвого досвіду, вікових психологічних аспектів та відмінності світоглядів вивчалося багатьма вченими, а саме: Р. Гріндером, М. Еріксоном, Д. Сеймором, А. Стівом та ін. Під час розроблення патернів нейролінгвістичного програмування вони приділяли

особливу увагу створенню полісемантичної глибинної структури, яка б дозволяла різного роду маніпуляції на підсвідомому рівні, попри усі вище згадані перепони.

Метою статті — проаналізувати принципи побудови глибинної структури патернів нейролінгвістичного програмування на прикладі досвіду таких видатних психоаналітиків, як М. Еріксон, Д. Гріндер, Р. Делозе та Р. Блендлер, з метою їх подальшого використання у процесі навчання на заняттях з англійської мови для формування мовної компетентності майбутніх економістів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Володіння іноземною мовою є частиною підготовки висококваліфікованих фахівців у закладах вищої освіти, які за змістом своєї діяльності в суспільстві завжди є учасниками міжкультурного спілкування. Проте існуюча практика навчання іноземної мови не може вважатися задовільною через низький рівень оволодіння нею. Практика оволодіння мовленнєвою іншомовною діяльністю у закладах вищої освіти показує, що навчання мовному спілкуванню викликає специфічні труднощі, зумовлені низкою об'єктивних чинників. До них зазвичай належать: відсутність мовного середовища; відсутність життєвої потреби користуватися іноземною мовою як природним засобом спілкування поза освітнім закладом; обмеженість мовної практики іноземною мовою; колективний характер навчання іноземної мови на відміну від індивідуального оволодіння рідною мовою; інтерференція рідної мови; складна структура іншомовних навичок і умінь, якою повинен оволодіти той, хто навчається, для спілкування іноземною мовою.

У сучасних умовах якість освіти визначається не лише обсягом знань, а й особливими особистісними характеристиками, що роблять людину здатною до постійного відновлення інформативного діалогу з навколишнім соціальним середовищем, мобільним і вільним у своїх вчинках, відповідальним за прийняті рішення. Особистісна орієнтація сучасної освіти визначила загальні підходи до навчання. Такими підходами стали гуманістичний і особистісно-орієнтований. Дійсно, досягнення ефективних результатів у реалізації вимог суспільства стосовно рівня володіння іноземною мовою залежить від індивідуальних особливостей усіх суб'єктів освітнього процесу, і в першу чергу — від тих, хто навчається, і безпосередньо втілює у життя програмні установки.

У наш час є серйозні передумови для позитивних змін у сфері мовної освіти. Для забезпечення механізмів саморозвитку студентів викладач може скористатися емпіричним і теоретичним досвідом, накопиченим у психолінгвістиці (галузі мовознавства, що вивчає процес мовлення з точки зору співвідношення між змістом мовного акту та наміром особи, що говорить), а також у напрямку прикладної психології — нейролінгвістичному програмуванні (НЛП).

Сьогодні дослідникам, педагогам, психологам та іншим фахівцям, що працюють у сфері освіти, надаються широкі перспективи для вивчення можливостей використання елементів нейролінгвістичного програмування в освіті. Здобутий досвід роботи застосування прийомів і елементів НЛП в освіті показав ефективність навчання в різних предметних областях, у тому числі і в навчанні іноземних мов.

В особистісно-орієнтованій освіті як засоби, що допомагають успішно взаємодіяти з іншими людьми, бути ефективним не лише в навчальній, а й у професійній діяльності, розглядаються деякі техніки й технології з різних напрямів психотерапії, одним з яких є нейролінгвістичне програмування, спрямоване на досягнення успіху й підвищення ефективності освітнього процесу. Застосування елементів НЛП дасть можливість викладачам надавати допомогу й педагогічну підтримку студентам у навчанні, спілкуванні, професійній діяльності, у профілактиці професійного вигорання, допоможе педагогу усунути конфлікт між стилем викладання й стилем навчання студента,

який заважає реалізації здатності ефективно й успішно вчитися. Виявляючи специфіку процесу формування мовленнєвої компетентності студентів під час навчання іноземної мови, серед важливих чинників її формування необхідно відзначити мовне спілкування як культурно-мовний простір професійної підготовки майбутніх економістів. Мовне спілкування нині трактується як активність взаємодіючих людей, під час якої вони, впливаючи один на одного за допомогою знаків (у тому числі мовних), організують свою спільну діяльність. Розвиток усіх видів мовного спілкування (усного та письмового) як культурно-мовного простору на всіх рівнях і у всіх видах мовленнєвої діяльності є основою засвоєння мовною компетенцією майбутнім фахівцем у закладі вищої освіти як сукупності взаємопов'язаних якостей особистості, знань, умінь, навичок, способів мислення й діяльності, що задана стосовно мовної діяльності, яка включає читання, письмо, говоріння та аудіювання.

Необхідність вирішення суперечностей між соціальними вимогами до особистості спеціаліста й відсутністю відповідної професійної підготовки у закладі вищої освіти активізувала проблему модернізації навчання іноземної мови в економічному університеті, яка полягає в розробленні нових концептуальних підходів до досягнення оптимально можливої професійної компетенції студентів засобами іноземної мови.

Для людини, що вивчає чужу мову в мовному середовищі рідної мови, у першу чергу, є необхідним розвивати вміння висловлювати свої думки і почуття засобами іноземної мови. А це значить навчитися швидко й грамотно перекладати з рідної мови, але не за допомогою словників, а використовуючи психолінгвістичні формули рідної мови. Говорячи рідною мовою, кожна людина користується певним набором психолінгвістичних формул — назовемо його комунікативним набором ПЛФ. Як приклад можна розглянути дієслівні конструкції або часові форми англійської мови. В англійській мові таких часових форм 12 і кожна форма має свою назву, наприклад. Present Perfect (теперішній доконаний час). В українській мові аналогічні конструкції не отримали назви, отже склалася ілюзія у студентів, що в українській мові немає такої великої кількості часових конструкцій, як в англійській. Форми дієслова активного стану висловлюють дії, що здійснюються особою або предметом. Форми дієслова пасивного стану висловлюють дію, скоєну над підметом (особою або предметом). Ці часові конструкції є психолінгвістичними формулами української мови. Навчившись визначати які часові конструкції в українській мові відповідають англійській моделі, студент легко зможе перекладати нескладні речення за допомогою підставних формул. По суті пропонується змінити напрямок, з якого традиційно починається процес навчання іноземної мови, на протилежний, і розширювати свої знання, відштовхуватись не від незнайомої чужої мови, а від звичної, рідної. Якщо студент максимально швидко й грамотно навчився перекладати всі ПЛФ, що входять до комунікативного набору рідної мови, на чужу, то це буде означати лише одне — він заговорив іноземною мовою. Під час навчання майбутніх економістів необхідно пам'ятати про особливості математичного мислення у процесі навчання англійській мові, оскільки мислення є елементом взаємодії людини зі світом, а основною формою взаємодії продуктів є діяльність. Слід говорити про мислення як про своєрідний синтез логічного й образного мислення, їх рівноправність. Викладач закладу вищої освіти повинен володіти комплексним спеціальним психолого-педагогічним базисом наукових уявлень, що дозволить надавати студенту комплексно-систематизовану інформацію й вибирати найбільш результативні прийоми і засоби навчання, що сприяють формуванню фахівців, які відповідають вимогам сучасного виробництва. Одним з найбільш ефективних прийомів навчання іноземної мови, як показав досвід роботи, є представлення навчального матеріалу у вигляді логіко-сміслової моделі (ЛСМ). Поняття «логіко-сміслова модель» було вве-

дено В. Штейнбергом для представлення знань у вигляді багатовимірної моделі, що складається з двох компонентів: змістовного (сміслові елементи) і логічного (порядок розташування смислових елементів). Модель базується на двох складових: смисловий компонент — поняття, логічний компонент — порядок розташування координат і опорних вузлів. Студенту досить лише співвіднести українську дієслівну конструкцію з англійською, підставити відповідну формулу й отримати правильну граматичну структуру англійською. Граматика української та англійської мов істотно відрізняються одна від одної. Переставлення слів у реченні англійською мовою може призвести не тільки до зміни змісту речення, а й до повної нісенітничі. Друга основна відмінність впливає з першої і полягає в тому, що в англійській мові жодне речення не може існувати без головних членів — підмета й присудка. В українській мові таких речень безліч. Використання логіко-сміслових моделей у процесі формування мовної компетентності є найбільш актуальним для студентів немовних закладів вищої освіти, особливо для економістів, оскільки в основі методу використовуються формули — звичні для розуміння людей з математичним складом розуму, а англійське речення відрізняється стійким порядком слів, його структуру можна виразити формулою. При побудові логіко-сміслових моделей організації пізнавальної діяльності в процесі навчання англійській мові з використанням психолінгвістичних формул необхідно враховувати найважливіші властивості індивідуальності студентів, що визначають особливість сприйняття, емоційну сферу людини. Типологічна класифікація мовних здібностей пропонує виділення раціонального й інтуїтивного способів оволодіння мовою.

Мова — це суспільне явище, що становить форму матеріалізованого вираження людського мислення; мова є системою структурних елементів (звуків, слів, морфем, словосполучень, речень) і правил їх взаємозв'язку і є найважливішим засобом людських стосунків [1]. Мова виступає у функції системи уявлень і репрезентації нашого досвіду. Людський досвід може вагомо відрізнятися за своїм багатством та складністю [2]. Для того, щоб мова могла здійснювати свою репрезентативну функцію, носій мови повинен володіти багатим комплексом виразів, які б могли відображати його життєвий досвід. Лінгвісти, які працювали в області трансформативної граматики, дійшли висновку, що дослідити системи природної мови, вивчаючи безпосередньо цей багатий і складний комплекс виразів — практично неможливо. Тому, вони вирішили вивчати не самі вирази, а правила їх побудови. При цьому вони виходили з міркування, що правила побудови цих виразів можна вивчати незалежно від їх змісту [6]. Вони знехтували усіма психологічними аспектами людей, що намагаються оволодіти мовою, їхнім життєвим досвідом (а як відомо, людина набагато швидше та ефективніше засвоює ті вирази і лексику, як найбільш наближені до її життєвого досвіду), переконаннями і здібностями [7].

Саме тому найбільш ефективним буде той метод навчання, де частина матеріалу, а також деякі команди та настанови подаватимуться на підсвідомому рівні, оскільки на свідомому рівні ми можемо зустрічати резистентність певних суб'єктів навчання через відмінності у їхньому світосприйнятті, життєвій позиції тощо. Одним зі шляхів вирішення даної проблеми є використання патернів та моделей, які були розроблені у нейролінгвістичному програмуванні.

Нейролінгвістичне програмування (НЛП) — це галузь знань, що вивчає структуру суб'єктивного досвіду людей, які займаються розробленням мови його опису, розкриттям механізмів і способів моделювання досвіду з метою вдосконалення і передавання виявлених моделей іншим людям. Найпершою назвою НЛП було «Метазнання», тобто наука про те, як влаштовані наші знання і досвід. Засновниками НЛП вважають Річарда Бендлера та його учня Джона Гріндера. Наведемо їх визначення предмета НЛП

та області його застосування [1]. НЛП представляє певну позицію світорозуміння і засіб існування, поняття, які можна отримати шляхом читання між рядків. Очевидно, що задоволення від прекрасного музичного твору виникає від прослуховування цього твору, а не від того, що ми прочитаємо ноти. Отже, НЛП — річ практична. Це — набір моделей, умінь і технологій для того, щоб мислити і діяти ефективно [4].

Нейролінгвістичне програмування — громіздке словосполучення, у якому приховані три прості ідеї. Частка «нейро» відображає фундаментальну ідею того, що поведінка бере свій початок від неврологічних процесів. Ми сприймаємо світ через свої п'ять органів відчуттів. За їх допомогою ми отримуємо «зміст» інформації, і лише тоді керуємося ним. Наша неврологія включає в себе не лише процеси мислення, але й наші видимі фізіологічні реакції на ідеї та події. Перше є лише відображенням другого на фізичному рівні. Тіло і розум є одним цілим [4]. «Лінгвістична» частина назви показує, що ми використовуємо мову для впорядкування своїх думок і поведінки для комунікації з іншими людьми. «Програмування» вказує на ці способи, якими ми організовуємо свої ідеї і вчинки задля отримання результату [3].

Використання логіко-сміслових моделей у процесі формування мовленнєвої компетентності є найбільш актуальним для студентів немовних ВНЗ, особливо для економістів, оскільки в основі методу використовуються формули — звичні для розуміння людей з математичним складом розуму, а англійське речення відрізняється стійким порядком слів, його структуру можна виразити формулою. При побудові логіко-сміслових моделей організації пізнавальної діяльності в процесі навчання англійській мові з використанням психолінгвістичних формул необхідно враховувати найважливіші властивості індивідуальності студентів, що визначають особливості сприйняття, запам'ятовування, стратегію мислення, емоційну сферу людини. Типологічна класифікація мовних здібностей пропонує виділення раціонального й інтуїтивного способів оволодіння мовою. Встановлено, що перший спосіб характерний для ліво-півкульного типу мислення, другий — для право-півкульного. Володарі того чи іншого способу опановування мовою можуть домагатися високих результатів, але за допомогою різних засобів і стратегій. Тому при доборі завдань для перших робився наголос на логічне мислення, а для других — якомога більше завдань, де задіяне їх образне мислення. Із плином часу людина буде постійно поповнювати набір ПЛФ в іноземній мові, яким він зможе оперувати в різних життєвих ситуаціях, а це означає, що він навчиться швидко і грамотно перекладати з рідної мови — мови, якою звик думати і якою досконало володіє з самого народження, — на чужу, але не за допомогою словників, а використовуючи алгоритми роботи з психолінгвістичними формулами рідної мови. Таким чином, процес навчання англійської мови в економічному закладі вищої освіти на основі логіко-сміслових моделей використання психолінгвістичних формул, що враховує найважливіші властивості індивідуальності студентів, що визначають особливості сприйняття, запам'ятовування, емоційної сфери, вибудовує стратегію іншомовного мислення, сприяючи грамотному висловленню їх думок і почуттів по-англійськи, сприяючи формуванню мовленнєвої компетентності, вдосконалення розмовної мови студентів економічних спеціальностей.

Висновки. Процес формування мовної компетентності майбутніх економістів у процесі навчання англійській мові з використанням логіко-сміслових моделей, заснований на відпрацюванні алгоритмів складання психолінгвістичних формул різних мовних конструкцій української та англійської мов, передбачає зміну напрямку, в якому традиційно починається процес навчання іноземної мови. Цей метод є ефективним для стимулювання усного мовлення (оскільки саме через усне мовлення людина вдосконалює свої комунікативні здібності, вживаючи максимальний запас лексики, якою

вона володіє, а також повною мірою використовує репрезентативні функції мови) на заняттях з англійської мови незалежно від віку студентів, їх соціального походження, життєвого досвіду, особливостей характеру та виховання, світогляду та психологічного розмаїття учасників процесу комунікації.

Список літератури / References

1. Бакаєв Г. Є. Програма з англійської мови для професійного спілкування — National ESP Curriculum. Київ : Ленвіт, 2005. С. 75–92.
Bakaiev, H. Ye. (2005). *Prohrama z anhliiskoi movy dlia profesiinoho spilkuvannia* — National ESP Curriculum. [English language program for professional communication — National ESP Curriculum]. Kyiv, Lenvit Publ., pp. 75–92.
2. Дилтс Роберт. Фокусы языка. Изменение убеждений с помощью НЛП. СПб : Питер, 2019. 256 с.
Dilts, Robert (2019). *Fokusy yazyka. Izmenenie ubezhdenij s pomoshch'yu NLP*. [Tricks of the language. Changing beliefs with NLP]. St. Petersburg, Piter Publ., 256 p.
3. Дилтс Робер. Коучинг с помощью НЛП. СПб. : Олма-Пресс, 2004. 384 с.
Dilts, Rober (2004). *Kouching s pomoshch'yu NLP*. [Coaching with NLP]. St. Petersburg, Olma-Press Publ., 384 p.
4. Коннира Андреас. Измените своё мышление — и воспользуйтесь результатами. Новейшие субмодальные вмешательства НЛП. СПб. : Прайм-Еврознак. 2004. 66 с.
Konnira, Andreas. (2004). *Izmenite svoyo myshlenie — i vospol'zujtes' rezul'tatami. Novejshie submodal'nye vmeshatel'stva NLP*. [Change your mindset and take advantage of the results. The latest submodal NLP interventions]. St. Petersburg, Prajm-Evroznak Publ., 66 p.
5. Сеймор Дж. Введение у нейролінгвістичне програмування. Нова психологія особистої майстерності. Харків, 2003. С. 25–43.
Seimor, Dzh. (2003). *Vvedennia u neirolinhvistychnie prohramuvannia. Nova psykholohiia osobystoi maisternosti*. [Introduction to Neurolinguistic Programming. New psychology of personal skill]. Kharkiv, pp. 25–43.
6. Alder, H. (1994). Neurolinguistic programming. The New Art and Science of Getting What You Want. N. Y., Macmilan Book, pp. 36–45.
7. Bandler, R. (1985). Using your brain for a change. Moab, Utah: Real People Press. 321 p.

Дата надходження рукопису 18.11.2019

Цель — проанализировать принципы построения глубинной структуры паттернов нейролингвистического программирования с целью их использования в процессе обучения английскому языку для формирования языковой компетентности будущих экономистов.

Методы. Основные научные результаты были получены с использованием комплекса общенаучных методов исследования, а именно: систематизации и обобщения, теоретического обобщения, анализа и синтеза.

Результаты. Рассмотрена возможность внедрения техник нейролингвистического программирования в учебный процесс студентов, с целью преодоления резистентности студентов, связанной с различными психологическими, возрастными и ментальными факторами. На основе теоретико-методологического обоснования проблемы использования техник нейролингвистического программирования в условиях личностно-ориентированного обучения раскрыто сущностно-содержательную характеристику и специфику процесса обучения английскому языку с использованием психолінгвістических формул.

Ключевые слова: нейролингвистическое программирование (НЛП), репрезентация, релевантность, языковая компетентность.

Objective. To analyze the principles of constructing the deep structure of the patterns in neuro-linguistic programming, with the aim of using them in the English teaching process to form the language competence of future economists.

Methods. The main scientific results were obtained using a complex of general scientific research methods, namely: systematization and generalization, theoretical generalization, analysis and synthesis.

Results. The possibility of introducing neuro-linguistic programming techniques into the educational process of students, in order to overcome students' resistance associated with various psychological, age and mental factors, is considered. On the basis of the theoretical and methodological substantiation of the problem of using the techniques of neuro-linguistic programming in the context of personality-oriented learning, the essential-substantive characteristic and specifics of the process of teaching the English language using psycholinguistic formulas are revealed. The process of forming the linguistic competence of future economists in the process of learning English using logical and semantic models, based on the development of algorithms for compiling psycholinguistic formulas of different linguistic constructions of Ukrainian and English, implies a change in the direction in which the process of learning a foreign language traditionally begins. This method is effective for stimulating oral language (because it is through oral language that a person improves his or her communication skills, using the maximum amount of vocabulary that he / she possesses, and taking full advantage of the representative functions of the language) in English classes, regardless of the age of the students, their social origin, life experience, character traits and upbringing, outlook and psychological diversity of participants in the communication process.

Key words: neuro-linguistic programming (NLP), representation, relevance, language competency.